

‘De sleutel naar mijn toekomst’

Een onderzoek naar de ervaringen van Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren
tijdens hun transitie naar volwassenheid

Jente van Dijk

S5736971

Masterthesis Orthopedagogiek

Faculteit der Gedrag- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Eerste beoordelaar: Prof. Dr. M. Smit & L. Hacquebord, MSc

Tweede beoordelaar: Dr. D. van Bergen

Datum: 14 juni 2023

Aantal woorden: 8139

Voorwoord

Voor u ligt de masterthesis ‘De sleutel naar mijn toekomst’ die uitgevoerd is binnen de Master Orthopedagogiek aan de Rijksuniversiteit van Groningen. Deze masterthesis maakt onderdeel uit van een longitudinaal promotieonderzoek van promovenda L. Hacquebord. Dit onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren tijdens de transitie naar volwassenheid. De titel ‘De sleutel naar mijn toekomst’ is afkomstig uit een interview met een Eritrese jongere. Hij vergeleek het leren van de Nederlandse taal en cultuur met een sleutel. Zonder sleutel zou een deur die op slot zit, zich niet kunnen openen. Deze quote symboliseert in mijn ogen hetgeen waar de transitie om draait. Tevens komt deze spreekwoordelijke ‘sleutel’ in de bevindingen van dit onderzoek terug.

Samenvatting

Alleenstaande gevluchte jongeren uit Eritrea vormen om meerdere redenen een kwetsbare groep. Naast de traumatische ervaringen die zij meegemaakt hebben, is de transitie naar volwassenheid een grote uitdaging. Het lukt hun vaak niet om zelfredzaam en zelfstandig te leven, wat zorgt voor problemen bij participatie en integratie in Nederland. Er is echter weinig onderzoek gedaan naar de ervaringen van Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren tijdens de transitie naar volwassenheid. Dit onderzoek heeft als doel om kennis over hoe alleenstaande gevluchte jongeren uit Eritrea de transitie naar volwassenheid ervaren, te vergroten. Het onderzoek heeft een kwalitatief onderzoeksdesign. De ervaringen zijn in kaart gebracht middels semigestructureerde interviews over zelfredzaamheid en begeleiding tijdens de transitie naar volwassenheid. De onderzoeksgroep bestaat uit zeventien Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren met een gemiddelde leeftijd van 17,7 jaar. De meerderheid van de jongeren benoemt positieve ervaringen binnen de zelfredzaamheidsdomeinen werk & opleiding, tijdsbesteding, huiselijke relaties, lichamelijke gezondheid, middelengebruik, basale Activiteiten van het Dagelijks leven (ADL) en justitie. De ervaringen binnen de zelfredzaamheidsdomeinen financiën, huisvesting, geestelijke gezondheid, instrumentele ADL, sociaal netwerk en maatschappelijke participatie zijn minder positief. Het hebben van vrienden die in dezelfde situatie zitten en beheersing van de Nederlandse taal, hebben invloed op hoe de transitie naar volwassenheid ervaren wordt. De meerderheid is tevreden over de huidige begeleiding, maar over de begeleiding tijdens de transitie naar volwassenheid zijn ze minder positief. Aanbevolen wordt om tijdens de begeleiding meer samen te werken met jongeren. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de samenhang tussen de zelfredzaamheidsdomeinen in de gehele populatie.

Abstract

Unaccompanied asylum-seeking teenagers from Eritrea are a vulnerable group for several reasons. In addition to the traumatic experiences, they have been through, the transition to adulthood is a major challenge. They often struggle in becoming self-sufficient and independent, which leads to problems in participation and integration. Little research has been conducted in the field of experiences related to Eritrean unaccompanied asylum-seekers during the transition to adulthood. This research aims to increase the knowledge on how unaccompanied asylum-seeking teenagers from Eritrea experience the transition to adulthood. The research that has been conducted has a qualitative research design. Insight in the experiences has been gained through semi-structured interviews regarding self-sufficiency and support during the transition to adulthood. The research group consists of seventeen Eritrean unaccompanied minor refugees with an average age of 17.7 years. Most of them reported positive experiences within the self-sufficiency domains of daytime-activities, household relations, physical health, addiction, basic activities of daily living (ADL) and legal. The experiences within the self-sufficiency domains of income, housing, mental health, instrumental ADL, social network and community involvement are less positive. Having friends in similar situations and being skilled in speaking Dutch, influence how the transition to adulthood is experienced. The majority of the participants is satisfied with the current support from their supervisors, but they are less positive about the support during the transition to adulthood. It is recommended for supervisors to increase the collaboration with the teenagers during the transition. Further research could focus on the correlation between the self-sufficiency domains.

Inleiding

In een periode van elf jaar (2010-2021) is het aantal vluchtelingen uit Eritrea wereldwijd meer dan verdubbeld. Eind 2021 stond dit aantal op 511.900 (UNHCR, 2022). Het afgelopen jaar waren er 1.917 asielaanvragen van Eritrese vluchtelingen in Nederland, waarvan 27,4% alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) zijn (IND, 2022). Alleenstaande minderjarige vreemdelingen zijn personen die bij aankomst in Nederland onder de 18 jaar zijn en van wie het land van herkomst buiten de Europese Unie ligt. Zij zijn zonder begeleiding van een ouder of ander persoon die gezag over hen uitoefent naar Nederland gekomen (Rijksoverheid, z.d.).

Uit onderzoek naar gevluchte kinderen en jongeren blijkt dat alleenstaande minderjarige jongeren het meest kwetsbaar zijn (Oppedal & Idsoe, 2012). Dit komt doordat zij hun ouders en andere familieleden verlaten in een ontwikkelingsperiode waarin liefde en steun van ouders en/of familie cruciaal is (Granditsch et al., 2009). De traumatische ervaringen die zij vaak voor, tijdens en na hun vlucht meemaken, moeten zij doorstaan zonder de aanwezigheid, zorg en steun van ouders en familie. Het verlaten van ouders, het meemaken van oorlog en de blootstelling aan geweld in het land van herkomst en tijdens de vlucht, kan grote gevolgen hebben voor de cognitieve en emotionele ontwikkeling van de jongeren (Kien et al., 2019; Mitra & Hodes, 2019). Zo komen depressies, posttraumatische stressstoornissen (PTSS) en psychosomatische klachten vaak voor bij alleenstaande gevluchte jongeren (Oppedal & Idsoe, 2012; Seglem et al., 2011). Ook lopen zij een groot risico om slachtoffer te worden van mensenhandel, (seksueel) misbruik en uitbuiting (Blackmore et al., 2020).

Bij aankomst in Nederland krijgen alleenstaande gevluchte jongeren een voogd toegewezen van Stichting Nidos, de jeugdbeschermingsinstelling die voorziet in het gezag van alleenstaande gevluchte jongeren. Iedere minderjarige dient in Nederland onder gezag te staan. De voogd is verantwoordelijk voor de opvang, verzorging en opvoeding van de jongere totdat diegene de leeftijd van achttien jaar bereikt (Nidos, z.d.). Na de registratie bij het aanmeldcentrum, in bijvoorbeeld Ter Apel, worden jongeren gedurende de asielprocedure, afhankelijk van hun leeftijd en situatie, geplaatst in een opvanggezin (kinderen < 15 jaar), een Proces Opvang Locatie (POL) (jongeren > 15 jaar) of beschermde opvang. Jongeren worden in een beschermde opvang geplaatst wanneer er signalen zijn van mensenhandel en/of mensensmokkel of wanneer jongeren een groot risico lopen om hier slachtoffer van te worden (COA, z.d.). Na registratie volgt een periode van rust, waarin jongeren zich voor kunnen bereiden op de gesprekken die volgen met betrekking tot de asielprocedure (Nijboer & van Gastel, 2018).

Vanuit een POL kunnen jongeren doorstromen naar een opvangvorm van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) of van contractpartners van Nidos. Daarbij wordt onderscheid gemaakt op basis van leeftijd en op basis van het wel of niet hebben van een verblijfsvergunning. Ongeacht hun verblijfsstatus hebben alle jongeren tot achttien jaar recht op opvang, begeleiding en onderwijs. Wel zit er een verschil in de aard en intensiteit van de toekomstgerichte begeleiding die geboden wordt (Kulu-Glasgow et al., 2020). Een jongere met een verblijfsvergunning stroomt door naar een kinderwoongroep (KWG) of kleine wooneenheid (KWE) van contractpartners van Nidos. In een KWG is 24 uur per dag begeleiding aanwezig en gemiddeld wonen er zo'n 12 jongeren. In een KWE is 28 uur per week begeleiding aanwezig en er wonen gemiddeld vier jongeren. De begeleiding die zij krijgen staat in het teken van integratie in de Nederlandse samenleving en de transitie naar een zelfstandig leven (Nijboer & van Gastel, 2018). Degenen die (nog) geen verblijfsvergunning hebben, worden opgevangen in een kleinschalige woonvoorziening (KWV) van het COA (Ministerie van Justitie en Veiligheid, z.d.). De begeleiding die hier geboden wordt, richt zich op de terugkeer naar hun land van herkomst (Nijboer & van Gastel, 2018).

De onzekerheid en onrust omtrent de asielaanvraag kan negatieve gevolgen hebben voor de mentale gezondheid van de jongeren (Zijlstra et al., 2018). Daarnaast is de transitie naar volwassenheid voor veel alleenstaande gevluchte jongeren een grote uitdaging. De transitie naar volwassenheid wordt in dit onderzoek geoperationaliseerd in termen van zelfredzaamheid. Zelfredzaamheid wordt gedefinieerd als de mate waarin een volwassene een aanvaardbaar niveau van functioneren bereikt op verschillende levensgebieden (Fassaert et al., 2013). Tijdens de transitie naar volwassenheid vinden er veranderingen plaats op verscheidene gebieden. Tot voorkort werden de voogdij, opvang en begeleiding stopgezet. Jongeren die een verblijfsvergunning hebben, dienden vanaf dat moment zelfstandig te gaan leven (VNG, 2017). Zij moesten dan zelf zorgdragen voor een plek waar ze kunnen wonen, voor voldoende financiële middelen en voor een goede (lichamelijke) gezondheid. Ook moeten zij een opleiding volgen of werken, hun vrije tijd nuttig en plezierig besteden en in staat zijn om sociale contacten op te bouwen en te onderhouden (Spanjaard & Slot, 2015). In het onderzoek van Sirriyeh en Ní Raghallaigh (2018) wordt het belang van het nuttig en plezierig spenderen van de tijd en van het opbouwen van sociale contacten benadrukt. Dit is volgens hen tijdens de transitie naar volwassenheid belangrijk zodat jongeren een gevoel van erkenning en zelfvertrouwen ontwikkelen, wat ervoor zorgt dat zij beter om kunnen gaan met de uitdagingen tijdens de transitie. Vanaf 1 januari 2023 kunnen gevluchte jongeren echter aanspraak maken op Verlengde opvang. Dit houdt in dat zij tot en met 21 jaar in een

opvanggezin of kleinschalige of ambulante wooneenheid blijven wonen, waarbij zij de begeleiding van hun voogd blijven behouden. Het doel van de Verlengde opvang is om de overgang naar achttien jaar soepeler te laten verlopen dan voor de invoering van deze regeling (VNG & Nidos, 2022). Er is meer tijd voor jongeren om te groeien naar een zelfstandig leven.

Aangezien veel alleenstaande gevluchte jongeren nog maar kort in Nederland zijn op het moment dat zij achttien worden, lukt het hun vaak niet om voldoende vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn voor de zelfstandigheid en zelfredzaamheid die in de Nederlandse samenleving van hen gevraagd worden (van Es et al., 2019). Veel jongeren zullen ook na hun achttiende verjaardag een vorm van ondersteuning nodig hebben (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2018).

Het onvoldoende ontwikkelen van vaardigheden kan ervoor zorgen dat jongeren moeizaam integreren, zich eenzaam voelen en dreigen vast te lopen op gebied van zorg, inkomen, scholing en wonen (Pharos & Sovee, 2019). Uit onderzoek blijkt dat Eritrese vluchtelingen hier veel moeite mee hebben. Zij integreren en participeren moeilijk in Nederland, waardoor er een kloof ontstaat tussen Eritreeërs en de Nederlandse samenleving (COA, z.d.; Pharos, 2016). Dit kan onder andere verklaard worden door cultuurverschillen. In Eritrea is er sprake van een wij-cultuur waarin de nadruk ligt op groepsverband en ‘samenredzaamheid’, terwijl er in Nederland sprake is van een individualistische cultuur. Het eigen initiatief en de autonomie van Eritreeërs worden nauwelijks ontwikkeld. Voor hen is het moeilijk om aansluiting te vinden bij een samenleving waarin zelfredzaamheid en assertiviteit de uitgangspunten zijn (Sterckx & Fessehazion, 2018). Zij vinden het juist belangrijk om te investeren in zowel familiebanden als onderlinge banden met vrienden, dorpsgenoten en landgenoten (Ferrier & Massink, 2016). Om een gevoel van veiligheid en vertrouwdheid te ervaren, zullen zij in het gastland een nieuwe gemeenschap proberen te bouwen. Dit zorgt ervoor dat hun culturele identiteit blijft bestaan en ze zich niet vormen naar nieuwe Nederlandse culturele aspecten, wat het integratieproces bemoeilijkt (Goitom, 2018). Ook hechten zij veel waarde aan het geloof en het naar de kerk gaan. Het biedt hun, vooral in de eerste periode na aankomst in het gastland, houvast en rust in een periode van onrust; de kerk wordt gezien als een verbinding met Eritrea. Zij ontmoeten er mensen met dezelfde taal en cultuur en vaak wordt er (praktische) hulp geboden (Sterckx & Fessehazion, 2018). Daarnaast kan de kloof verklaard worden door het lage opleidingsniveau. Kinderen in Eritrea gaan vaak, na eerst vijf jaar basisonderwijs gevolgd te hebben, niet meer naar school, maar helpen mee om te kunnen voorzien in voldoende voedsel en inkomsten voor het gezin. Tevens kan het zo zijn dat het gezin op de vlucht slaat, waardoor het niet mogelijk is om naar school te gaan. Dit

zorgt ervoor dat hun opleidingsniveau laag is, waardoor de informatie die zij ontvangen over de Nederlandse samenleving als te veel en te moeilijk ervaren wordt (Reisen et al., 2013; Pharos, 2016). Ook kan de kloof verklaard worden door de taalbarrière. Uit onderzoek blijkt dat het beheersen van de taal bevorderlijk is voor het integratieproces (Hosseini & Punzi, 2021).

Uit bovenstaande blijkt dat Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren om meerdere redenen een kwetsbare groep vormen. Daarnaast komen zij tijdens de transitie naar volwassenheid opnieuw voor een uitdaging te staan. Ten gevolge van cultuurverschillen, het lage opleidingsniveau en de taalbarrière lukt het Eritrese jongeren vaak niet om voldoende vaardigheden te ontwikkelen om zelfredzaam en zelfstandig te leven. In de literatuur is echter weinig bekend over de ervaringen van Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren tijdens de transitie naar volwassenheid. Het doel van dit onderzoek is om de kennis, over hoe alleenstaande gevluchte jongeren uit Eritrea de transitie naar volwassenheid ervaren, te vergroten. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan theorievorming over de transitie naar volwassenheid van alleenstaande gevluchte jongeren. De onderzoeksvraag die centraal staat, luidt als volgt: *Wat zijn de ervaringen van Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren tijdens de transitie naar volwassenheid met betrekking tot verschillende zelfredzaamheidsdomeinen en de begeleiding?*

De inleiding van dit onderzoeksverslag wordt gevolgd door het methode hoofdstuk waarin het onderzoeksdesign, de populatie en samenstelling van de steekproef, de meetinstrumenten, procedure en analysemethode worden beschreven. Daarop volgt het resultatenhoofdstuk waarin de resultaten van de interviews, met betrekking tot de zelfredzaamheid en begeleiding, worden gepresenteerd. Het laatste hoofdstuk bevat de conclusie en discussie en er worden aanbevelingen gedaan voor in de pedagogische praktijk en vervolgonderzoek.

Methode

In dit hoofdstuk wordt allereerst beschreven wat het onderzoeksdesign is. Ten tweede wordt de populatie en de samenstelling van de steekproef beschreven. Vervolgens worden de meetinstrumenten toegelicht, gevolgd door de procedure. Als laatste wordt de analysemethode beschreven.

Design

Dit onderzoek maakt deel uit van een longitudinaal promotieonderzoek naar de transitie naar volwassenheid van alleenstaande minderjarige vreemdelingen van L.

Hacquebord vanuit de Rijksuniversiteit Groningen. Het onderzoeksvorstel is goedgekeurd door de ethische commissie van de Faculteit Gedrags- en maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Huidig onderzoek heeft plaatsgevonden tijdens het eerste meetmoment van het longitudinale deelonderzoek. De onderzoeker van huidig onderzoek gebruikt een deel van de reeds verzamelde data van het eerste meetmoment en heeft een deel van de dataverzameling zelf uitgevoerd.

Om de ervaringen van Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren in kaart te brengen, is er een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Bij kwalitatief onderzoek ligt de focus op het analyseren van de subjectieve betekenis van bepaalde kwesties of gebeurtenissen vanuit het perspectief van de participant (Flick, 2019). Door het perspectief vanuit de participant te onderzoeken, kan de onderzoeker de ervaringen beschrijven.

Populatie en samenstelling steekproef

De populatie bestaat uit alleenstaande minderjarige gevluchte jongeren tussen de 17 en 19 jaar oud. Uit deze populatie is een selecte steekproef gebruikt. Alleen jongeren uit Eritrea met een verblijfsvergunning worden in dit onderzoek geïnccludeerd.

De onderzoeksgroep bestaat uit 17 alleenstaande gevluchte jongeren (N=17). De meeste jongeren zijn mannen (82,4%) en de gemiddelde leeftijd is 17,7 jaar (SD= 0.40). Ten tijde van het onderzoek is de gemiddelde verblijfsduur van de jongeren in Nederland 16,9 maanden (SD= 5.73). De meeste jongeren wonen in een KWG (41,2%) of KWE (52,8%) en één jongere woont zelfstandig.

Meetinstrumenten

Er zijn semigestructureerde interviews over de zelfredzaamheid en begeleiding tijdens de transitie naar volwassenheid afgenomen. De interviewvragen met betrekking tot de zelfredzaamheid zijn gebaseerd op de zelfredzaamheidsmatrix (ZRM) (bijlage A). De ZRM is een meetinstrument om de mate van zelfredzaamheid van een persoon op alle zelfredzaamheidsdomeinen in kaart te brengen (Lauriks, et al., 2020). Dit wordt uitgedrukt in scores, maar in huidig onderzoek wordt enkel de kwalitatieve data, die verkregen wordt door middel van de interviews, meegenomen. De interviewtopics die centraal staan, zijn: financiën, werk & opleiding, tijdsbesteding, huisvesting, huiselijke relaties, geestelijke gezondheid, lichamelijke gezondheid, middelen gebruik, basale Activiteiten van het Dagelijks leven (ADL), instrumentele ADL, sociaal netwerk, maatschappelijke participatie en justitie. De volgende interviewtopics stonden tijdens het interview over begeleiding centraal: huidige begeleiding en begeleiding algemeen. Daarnaast werd er tijdens de interviews bij jongeren

onder de achttien jaar gevraagd naar de begeleiding bij de voorbereiding op het achttiende levensjaar en de behoefte aan begeleiding nadat zij achttien zijn geworden (bijlage B). Tijdens het interview bij jongeren die al achttien zijn, werd gevraagd naar: begeleiding voor 18^e verjaardag en de overgang naar 18- en 18+ (bijlage C).

Procedure

De werving van de participanten is via de promovenda verlopen. Zij heeft contact gezocht met contractpartners van Nidos die verantwoordelijk zijn voor de KWG's en KWE's waar de jongeren woonachtig zijn. Via de contractpartners is zij in contact gekomen met de mentoren van de jongeren, waarna zij hen heeft geïnformeerd over het onderzoek. De werving van participanten verliep vervolgens via twee procedures. Bij de eerste procedure informeerden de mentoren zelf de jongeren die voldoen aan de inclusiecriteria. De mentoren namen vervolgens contact op met de hoofdonderzoeker wanneer een jongere deel wilde nemen aan het onderzoek. De hoofdonderzoeker heeft vervolgens afspraken ingepland met de jongeren. Bij de tweede procedure maakte de hoofdonderzoeker een afspraak met de mentoren om langs te komen bij de KWG's en KWE's. Zij informeerde de jongeren vervolgens zelf over het onderzoek en vroeg of zij wilden deelnemen.

Aan het begin van het interview heeft de onderzoeker zichzelf voorgesteld en werd het onderzoek nogmaals uitgelegd. Voorafgaand aan het interview vond er afstemming plaats over het al dan niet inschakelen van een tolk gedurende het interview. Indien nodig werd de tolk telefonisch ingeschakeld. De participant heeft vervolgens het toestemmingsformulier getekend. Bij toestemming van de participant is er een geluidsopname van het gesprek gemaakt. Het interview startte met een vragenlijst op een tablet over demografische gegevens, gevolgd door een semigestructureerd interview over zelfredzaamheid en de begeleiding. Als beloning voor deelname aan het onderzoek, ontvingen de respondenten een cadeaubon van tien euro. Naderhand heeft de onderzoeker gereflecteerd op de aspecten interviewsetting/locatie, inschatting van sociale wenselijkheid van de antwoorden op de vragen en overige factoren die van invloed zouden kunnen zijn op de resultaten.

Data-analyse

De data-analyse heeft plaatsgevonden door middel van een thematische analyse. Thematische analyse is een methode om thema's en patronen binnen de data te identificeren, analyseren en rapporteren (Flick, 2019). De geluidsopnames zijn allereerst getranscribeerd met het programma F4. Vervolgens is de thematische analyse uitgevoerd middels een stappenplan, bestaande uit zes stappen (Verhoeven, 2020). De eerste stap bestond uit het

verkennen van de data en het overzicht creëren van alle gegevens. In de tweede stap zijn de transcripten gecodeerd met het programma Atlas.ti. Om de betrouwbaarheid te vergroten hebben twee onderzoekers onafhankelijk van elkaar codes toegekend aan een transcript. Deze codes zijn met elkaar vergeleken en er bleek nauwelijks verschil te zijn tussen de onderzoekers. Nadat de eerste vijf transcripten open gecodeerd zijn, is er een codeboek gemaakt en is de data gethematiseerd (stap 3) (bijlage D & E). De vierde stap bestond uit het reviseren en verfijnen van de thema's om te controleren of alle thema's bruikbaar en nauwkeurig zijn. In overleg met de tweede onderzoeker is het definitieve codeboek vastgesteld. Bij stap vijf werden de thema's vastgesteld en gestructureerd en vervolgens werden de resultaten gepresenteerd (stap 6).

Resultaten

In dit hoofdstuk wordt de informatie die verkregen is uit de semigestructureerde interviews met de alleenstaande gevluchte jongeren weergegeven. Allereerst worden de ervaringen met betrekking tot de zelfredzaamheidsdomeinen beschreven. Daarna wordt er een beschrijving gegeven van de ervaringen met betrekking tot de begeleiding.

Opleiding, werk en financiën

Alle respondenten vertellen tijdens het interview dat zij naar school gaan, waarbij de meerderheid naar een Internationale Schakelklas (ISK) gaat en een enkeling naar het MBO. Zij geven allemaal aan goede resultaten te behalen op school. Wel vertellen ze moeite te hebben met de Nederlandse taal, waardoor de vakken soms moeilijk te volgen zijn. Daarnaast kunnen slaapproblemen en stress zorgen voor schoolverzuim, verminderde concentratie en afleiding. *“Als ik 's nachts onrustige nacht heb gehad dan kan ik niet slapen. Dat vind ik heel moeilijk en dan naar school gaan heeft echt weinig zin want ik kan weinig van de les volgen.”*

Acht respondenten hebben op dit moment geen bijbaan. Zij krijgen alleen geld van Nidos, studiefinanciering of een uitkering van de gemeente. Allen vertellen het vervelend te vinden dat zij niet werken, aangezien zij hierdoor niet voldoende inkomen hebben. Het geld dat zij ontvangen is alleen toereikend om boodschappen van te kopen. Zij houden geen geld over om kleding, schoenen en schoolspullen te kopen of om activiteiten te ondernemen. Een respondent vertelt dat hij geld op moet sturen naar zijn familie, maar hier niet voldoende geld voor heeft. Ook benoemen meerdere respondenten niet voldoende geld te hebben om beltegoed te kopen. Hierdoor kunnen zij geen contact opnemen met familie.

De jongeren die geen bijbaan hebben, geven hier meerdere redenen voor. Twee van hen geven aan dat zij de taal nog niet voldoende beheersen waardoor zij niet kunnen

communiceren op de werkvloer. Twee andere jongeren vertellen dat zij geen bankrekening hebben, waardoor zij geen baan kunnen krijgen. Een jongere vertelt dat hij door lichamelijke klachten niet kan werken. Ook vertelt een jongere niet te mogen werken in verband met de uitkering die hij ontvangt.

Negen respondenten hebben op dit moment een bijbaan. Zij zijn werkzaam bij vervoersbedrijven of *fast food* restaurants. Zij geven allemaal aan hun werk leuk te vinden. De redenen hiervoor zijn dat zij nieuwe mensen leren kennen en dat zij kunnen oefenen met de Nederlandse taal. *“Ik vind leuk. Ik werk niet alleen, maar ook leer een beetje Nederlands leren.”* Een respondent vertelt dat hij werkt, omdat hij zijn familie heeft achtergelaten en zij het geld hard nodig hebben. Daarnaast vertellen de respondenten, zoals eerder genoemd, dat enkel het geld dat zij ontvangen van Nidos niet voldoende is. Het geld dat zij krijgen door middel van hun bijbaan, zorgt ervoor dat zij voldoende inkomen hebben. *“Van Nidos is heel weinig. Als je werkt krijg je meer geld, meer salaris. Als ik zie ik wil iets uh kopen, je vindt iets leuk ofzo dan heb je weinig alleen maar van Nidos. Kan niet kopen.”*

Vijf respondenten geven aan schulden te hebben. Een van hen heeft geld geleend van zijn mentor van de KWG waar hij toen woonde. Ook is er een respondent die schulden heeft bij de gemeente vanwege de lening die hij had. Drie respondenten hebben voor en/of tijdens de reis naar Nederland geld geleend bij familie.

Vrijtijdsbesteding

Jongeren ondernemen in hun vrije tijd activiteiten als muziek luisteren of maken, wandelen, gamen, met vrienden afspreken of tekenen/schilderen. Het beoefenen van een sport, met name fitness en voetbal, wordt ook veel genoemd. Zes respondenten vertellen dat zij eens per week zwemles krijgen. Drie respondenten zijn recent gestopt met zwemlessen, maar als de mogelijkheid er is, zouden ze hier weer mee door willen gaan. De meerderheid van de respondenten is tevreden met de activiteiten die zij in hun vrije tijd ondernemen. Vier respondenten zijn niet tevreden over hun vrijetijdsbesteding. Zij vertellen geen tijd te hebben om de activiteiten te ondernemen die zij graag zouden willen, aangezien school en werk veel tijd in beslag nemen. *“Ja, naar school. Kijk ik heb geen meer tijd na school. Ik heb tot 4 uur ik heb school. Dan ik moet eeh reizen toe naar hier. Dan ik kom hier iets eten maken. De dag is klaar.”* Daarnaast vertelt een respondent dat zij niet de juiste begeleiding krijgt bij het realiseren van haar wensen. Hierdoor kan zij niet de activiteiten ondernemen die zij graag zou willen doen. *“Er zijn dingen die ik leuk vind, maar ik heb geen gelegenheid gekregen om dat te doen. Muziek bijvoorbeeld. Ik heb ook vaak gevraagd, ik wil eigenlijk viool leren en gymmen, maar daar, dat heeft niemand gehoor gegeven.”*

Huisvesting

Zes respondenten zijn tevreden met zowel het huis waarin zij wonen als de omgeving. Drie respondenten vertellen dat zij wel tevreden zijn met hun huis, maar niet met de woonplaats waarin zij wonen. *“Ehm het huis is wel leuk waarin ik woon, maar de stad vind ik niet leuk. Ik wilde ook niet naar deze stad komen omdat ik niemand heb die ik ken hier.”*

Van de overige acht respondenten benoemen drie dat het huis waarin zij wonen oud en klein is. Zij zijn alle drie woonachtig in een KWE. Vijf anderen benoemen dat het huis heel lawaaierig is en zij geen plek hebben om zich te kunnen terugtrekken. Alle vijf respondenten wonen in een KWG. Zij zouden liever een plek voor zichzelf willen hebben. Een jongere woont zelfstandig in een appartement en vertelt dat het huis alles heeft wat hij nodig heeft.

Sociaal netwerk

Vrienden

Alle respondenten vertellen tijdens de interviews over hun vrienden en de steun die zij van hen ervaren. Degenen met wie zij bevriend zijn, komen voornamelijk uit Eritrea. Velen van hen hebben hun vrienden ontmoet in het azc, op school of werk, bij voetbal of in de buurt waar zij wonen. Daarnaast vertelt een respondent dat hij tijdens zijn reis naar Nederland drie jongens heeft ontmoet waar hij nog steeds bevriend mee is. Ook omschrijven twaalf respondenten hun huisgenoten als goede vrienden van wie zij steun ervaren. Van de overige respondenten, die hun huisgenoten niet als vrienden zien, geeft één aan dit jammer te vinden en hier wel behoefte aan te hebben. De respondenten vertellen steun te ervaren van vrienden en huisgenoten die in dezelfde situatie zitten of hebben gezeten. *“En uh ook bij vrienden, we zijn allemaal hetzelfde. We hebben geen uh familie hier eh we zijn eigenlijk nu familie geworden van elkaar dus ik ga ook met vrienden uhm praten als ik eh ergens mee zit.”*

De respondenten spenderen veel vrije tijd samen met hun vrienden. Ze ondernemen activiteiten als zwemmen, voetballen, fitnesssen, gamen, film kijken en wandelen. Een respondent geeft aan momenteel niet tevreden te zijn met het aantal sociale contacten en zou met meer mensen in contact te willen komen. Twaalf respondenten vertellen dat hun vrienden niet in de buurt wonen. In de periode dat zij dat in Nederland zijn, zijn ze al vaak verhuisd waardoor zij steeds opnieuw contacten moesten opbouwen. Zij vinden dit allemaal jammer en zouden dit graag anders willen zien, aangezien zij nu voornamelijk telefonisch contact hebben. Er zijn weinig momenten waarop zij elkaar fysiek kunnen spreken. *“Ik vind het jammer dat de vrienden van mij hier niet in de buurt zijn, omdat ik zou fijn vinden om met iemand te praten en beetje mee om te gaan.”*

Familie

Familie speelt bij bijna alle respondenten een belangrijke rol in hun leven. Twaalf respondenten hebben contact met hun familie, maar de frequentie van het contact verschilt. Een deel van de respondenten heeft wekelijks contact en een en ander deel heeft twee of drie keer per maand contact. Ook de mate waarin zij steun ervaren van hun familie verschilt. Een aantal respondenten geven aan dat zij hun gevoelens, emoties en zorgen niet met familie kunnen delen; zij willen niet dat hun familie zich zorgen gaat maken. Een klein deel van de respondenten geeft aan dat zij steun ervaren van hun familie wanneer zij contact met elkaar hebben. Zij voelen wel de ruimte om gevoelens, emoties en zorgen te delen. *“Als het mij te veel wordt of als ik het niet kan, dan praat ik met mijn moeder.”*

Twee respondenten hebben familie (een nichtje en zussen) in Nederland, waar zij steun van ervaren. De andere vijf respondenten hebben geen contact met hun familie door de slechte netwerkverbinding. *“Mijn familie is gevlucht en daar waar ze naartoe zijn gevlucht, in het vluchtelingenkamp, is oorlog gaande. Waardoor in die plaats geen telefoonverbinding mogelijk is.”*

Geestelijke gezondheid

Twaalf respondenten ervaren veel stress. Zij hebben hierdoor moeite met slapen, wat ervoor zorgt dat zij een onregelmatig dag-nacht ritme hebben en zich moeilijk kunnen concentreren op school. Drie respondenten vertellen dat zij vaak overdag, nadat zij thuiskomen van bijvoorbeeld school of werk, gaan slapen. Zij geven aan niet fit en moe te zijn doordat zij in de nacht lang wakker hebben gelegen.

“Ik heb wel problemen met slapen ja. Soms ga ik piekeren en dan is het middernacht. De tijd vliegt voordat je weet het is 's ochtends en dan ben je helemaal niet fit om vroeg op te staan. Bijvoorbeeld gisteren kon ik niet slapen en de volgende dag om belemmering te ondervinden op school, is niet prettig gevoel. Soms gebeurt wel dat het plotseling een herinnering naar boven komt en moet je veel over je familie denken.”

De respondenten vertellen dat de stress die zij ervaren allereerst samenhangt met het contact met familie. Enerzijds hebben velen hebben op dit moment weinig of geen contact met hun familie, wat zorgt voor spanning en onzekerheid. *“Weinig contact met familie, bijna helemaal niet. Per 7 of 8 maanden. Zo lang. Voor mijn familie is stress. Waar is mijn familie? Als zo lang duurt: wat gebeurt er nou? Ik denk nu over familie. Daar is oorlog en altijd spannend.”* Anderzijds kan het hebben van contact met familie ook zorgen voor stress. Zo vertelt een respondent dat hij veel stress krijgt doordat zijn moeder vaak aan de telefoon huult als zij met elkaar bellen. Zijn moeder heeft stress en is verdrietig doordat zij gescheiden is van

haar kinderen. Ten tweede brengt het opbouwen van een nieuw leven in Nederland veel stress met zich mee. *“Het was moeilijk om nieuwe life te beginnen. Alles nieuw. Nieuwe vrienden maken, nieuwe taal leren. Was moeilijk.”* Ten derde vertellen meerdere respondenten dat zij niet weten wat er geregeld moet worden voor hun achttiende verjaardag en wie hen daarbij gaat en/of kan helpen, wat zorgt voor stress. Daarbij vormt onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal een grote belemmering.

“Het is meer puur als ik 18 ben, wat kan ik doen. Wat ga ik worden? Over de toekomst? Wat gaat mij brengen de toekomst? Ik denk erover na, maar het blijft een heikel punt en dat is wat mij dan de hele tijd bezighoudt: ik moet zorgen dat ik de taal zo snel mogelijk onder de knie krijg, omdat ik dan ook veel dingen zelf zou kunnen.”

De respondenten benoemen een aantal activiteiten om hun stress te verminderen. Zo vertellen respondenten dat muziek luisteren of wandelen hun rust geeft. Ook wordt naar de kerk of moskee gaan om te bidden als manier om stress te verminderen genoemd. Zes andere respondenten vertellen dat zij steun ervaren van hun vrienden die een soortgelijke situatie meemaken of mee hebben gemaakt. Om de stress die zij ervaren met betrekking tot familie te kunnen verminderen, helpt het om samen met hen te zijn en over de situatie te praten. *“Ik mis mijn familie wel, maar dan zie ik vervolgens dat ik niet de enige ben, dat eh, ja dat ik eigenlijk een soort, ja beetje raar misschien, een soort lotgenoten heb, dus dan berust je je daarin.”*

Opvallend is dat veel respondenten weten dat zij hulp kunnen krijgen bij hun lichamelijke gezondheid, maar dat zij nauwelijks op de hoogte zijn van hulpverleningsmogelijkheden die er zijn bij geestelijke gezondheidsproblemen. Wel vertelt een respondent dat hij in het verleden veel stress had en een paar dagen achter elkaar niet sliep. Om de stress te kunnen verminderen, heeft hij hulp gekregen.

Lichamelijke gezondheid

Dertien respondenten geven aan dat zij lichamelijk gezond zijn. Van de andere respondenten vertelt er een dat hij tijdens zijn vlucht naar Nederland last kreeg van darmproblemen. Uit medisch onderzoek is nog geen duidelijke verklaring naar voren gekomen voor de oorzaak van de problemen. Een andere respondent krijgt pijnstillers voor de pijn in zijn rug. De pijn die hij ervaart, belemmert hem in zijn dagelijks leven en zorgt ervoor dat hij niet kan werken. Daarnaast vertelt een respondent dat zij af en toe flauwvalt. Ook hiervan is nog geen oorzaak gevonden. Als laatst geeft een respondent aan veel pijn en druk te hebben op zijn borst. Hij heeft hiervoor medicijnen gekregen, maar de klachten blijven bestaan.

Middelengebruik

Dertien respondenten geven aan geen alcohol, drugs of sigaretten te gebruiken. Drie respondenten vertellen dat zij af en toe alcohol drinken, maar dit niet structureel doen. Een respondent vindt het lastig hiermee om te gaan, omdat het niet geaccepteerd wordt binnen zijn geloof. Twee respondenten roken sigaretten, waarbij een dit alleen doet als hij stress ervaart.

Basale en instrumentele Activiteiten van het Dagelijks leven (ADL)

Zestien respondenten geven aan geen ondersteuning nodig te hebben of belemmeringen te ervaren bij het uitvoeren van de basale ADL. Een respondent heeft moeite met douchen vanwege lichamelijke klachten.

Alle respondenten kunnen zelfstandig reizen met het openbaar vervoer en hebben geen hulp nodig bij het huishoudelijke werk of bij het boodschappen doen en koken. Wel vertellen alle respondenten ondersteuning nodig te hebben bij de administratie (post), vanwege de Nederlandse taal. Zij geven aan dat ze brieven in eerste instantie zelfstandig proberen te lezen. Als zij de brief niet begrijpen, maken zij gebruik van Google Translate. Indien zij het dan nog steeds niet begrijpen, schakelen zij de hulp van hun mentor of vrienden in. *“Ja ik zelf kijken en lezen. Als ik niet begrijp, ik doe mijn translate. Als ik heb eeh een vraag, ik begrijp niet. Ik vraag andere jongens hier of mijn mentor.”* Ook benoemen de respondenten hulp nodig te hebben bij het maken van afspraken voor bijvoorbeeld de dokter en tandarts.

Maatschappelijke participatie

Hoewel de respondenten in hun vrije tijd veel voetballen, is maar één van hen lid van een sportvereniging. De andere respondenten spelen voetbal met vrienden of huisgenoten bij hen in de buurt. Wel staan vijf respondenten ingeschreven bij een sportschool.

Zeven respondenten geven aan niet naar de kerk te gaan, maar dit wel graag te willen. Zij vertellen dat er in de buurt geen geschikte kerk is waar zij naartoe zouden kunnen gaan. *“Ik eh wou wel graag naar de kerk gaan of bij een uh kerkgenootschap aansluiten, maar helaas. Uh hier in de buurt is uh geen Eritrese kerk.”* Vier respondenten gaan wel naar de kerk, maar moeten hiervoor met de bus reizen. Dit zorgt ervoor dat zij niet zo vaak kunnen gaan als zij eigenlijk zouden willen. Een respondent geeft aan iedere vrijdag naar de moskee te gaan samen met zijn huisgenoten. Ook ontmoet hij daar jongens uit Eritrea waarmee hij, na het moskeebezoek, ook andere activiteiten onderneemt. Drie andere respondenten vertellen dat zij weleens naar de moskee te gaan, maar voornamelijk thuis bidden.

Justitie

Twaalf respondenten geven aan nog nooit in contact te zijn geweest met de politie en justitie. De overige vijf respondenten vertellen weleens een boete gehad te hebben; sommige respondenten twee of drie keer. Zij hebben een boete ontvangen vanwege reizen met de tram/trein zonder kaartje of fietsen door rood.

Begeleiding

Begeleiding door Nidos

De dertien respondenten die nog geen achttien jaar zijn, worden allemaal begeleid door een voogd van Nidos. De meeste respondenten hebben één tot twee keer per maand contact met hun voogd, maar één respondent vertelt dat hij zijn voogd nog nooit heeft ontmoet. De reden waarom hij zijn voogd nog nooit heeft gezien, is onduidelijk. Wel kan het zo zijn dat hij bijvoorbeeld net verhuisd is waardoor hij een nieuwe voogd heeft gekregen. Een andere respondent geeft aan eens per twee maanden contact te hebben. De begeleiding richt zich voornamelijk op geldzaken, gezinshereniging, school en huisvesting. Alle respondenten zijn tevreden over de huidige begeleiding door hun voogd. Wel vertellen meerdere respondenten dat hun voogd niet altijd goed te bereiken is en dat het lang kan duren voordat zij een reactie krijgen of afspraak in kunnen plannen. *“Ja vroeger was contact een keer maand ofzo maar nu is beetje te druk denk ik. Ik wil afspraak maken, maar zij is te druk. Beetje jammer.”*

Begeleiding door mentoren

Alle respondenten zijn tevreden over de hulp van hun mentor. De negen jongeren die wonen in een KWE geven aan dat er iedere dag een mentor langskomt en dat zij veel contact met de mentoren hebben. In de KWG zijn dag en nacht mentoren aanwezig, maar de jongeren hebben alleen contact met hen als zij vragen hebben. Zowel de respondenten die woonachtig zijn in de KWE als KWG, stellen voornamelijk praktische vragen aan de mentoren. Dit zijn bijvoorbeeld vragen bij het maken van een afspraak voor de dokter/tandarts, het lezen van brieven, het doen van boodschappen of het maken van huiswerk. Het deel van de respondenten dat naar zwemles gaat, vertelt dat hun mentor meegaat naar de zwemles. *“Bij praktische dingen gingen ze helpen. Dan gaan ze lezen, de brief uitleggen wat de inhoud van de brief is, of gaan ze begeleiden bij een afspraak.”*

Vijf respondenten benoemen verbeterpunten voor de begeleiding van de mentoren. Zo vertellen zij dat mentoren vaak zelfstandig dingen regelen, zoals het aanmelden bij een sportschool of het regelen van een zorgverzekering, zonder enige uitleg te geven. De respondenten zouden graag willen dat ze dit samen regelen zodat zij het kunnen leren en in de

toekomst zelf kunnen regelen. Een andere respondent beschrijft een situatie waarbij zij in het ziekenhuis lag en de arts vroeg of haar ouders gebeld konden worden. Aangezien die niet in Nederland zijn, is er contact opgenomen met haar mentor. Hij gaf aan geen tijd te hebben. De respondent zou graag willen dat er altijd iemand beschikbaar is in gevallen van nood.

Daarnaast geeft een respondent aan graag meer activiteiten te willen ondernemen met de mentor. *“Ik wil zeggen dat mentoren meer met jongeren moeten gaan doen. Meer activiteiten doen. Wij Eritrese mensen willen wel iets doen, maar staan niet snel op om iets te gaan doen.”*

Begeleiding tijdens de transitie naar volwassenheid

Ondanks dat de respondenten tevreden zijn met de huidige begeleiding vertellen de dertien respondenten die bijna achttien jaar worden dat zij meer ondersteuning nodig hebben tijdens de transitie naar volwassenheid. Zij hebben behoefte aan ondersteuning bij het regelen van en informatie over zaken op het gebied van zorgverzekering, huisvesting, financiën en scholing. Acht respondenten geven aan dat zij nog geen inzicht hebben in de zaken die geregeld moeten worden voor hun achttiende verjaardag. *“Het is meer puur als ik 18 ben, wat kan ik doen. Wat ga ik worden? Over de toekomst. Wat gaat mij brengen de toekomst? Dat is wat ik over denk.”*

De andere vijf jongeren vertellen dat zij deels op de hoogte zijn van de zaken die geregeld moeten worden, maar zij hebben wel ondersteuning nodig bij het regelen van deze zaken. De jongeren weten dat ze zelfstandig moeten gaan wonen, er studiefinanciering aangevraagd moet worden en een zorgverzekering moeten hebben.

Acht respondenten zouden na hun achttiende verjaardag nog steeds hulp willen ontvangen. Meer dan de helft van hen weet niet hoe zij deze hulp moeten inschakelen. Vijf respondenten denken na hun achttiende verjaardag geen hulp meer nodig te hebben. Het voldoende beheersen van de Nederlandse taal benoemen zij daarbij als voorwaarde. Zij vertellen dat ze voldoende oudere vrienden hebben die hen zouden kunnen helpen.

De vier respondenten die al achttien zijn, vertellen dat zij zich niet voldoende voorbereid voelden op hun achttiende levensjaar. Ze hadden destijds meer informatie willen ontvangen over de zaken die geregeld moesten worden voor hun achttiende verjaardag. Er zou volgens hen eerder gekeken moeten worden naar wat er geregeld moet worden. Daarbij benoemen zij dat het goed is om dit meerdere malen te herhalen. Jongeren vertellen dat de begeleiders ook tijdens de voorbereiding op het achttiende levensjaar veel zaken zelf regelen, zonder dat de jongeren daarbij aanwezig zijn. Als verbeterpunt noemen de jongeren dat de begeleider alle zaken rondom de transitie samen met de jongeren moeten regelen, zodat zij

kunnen leren hoe het werkt. *“Ja herhalen is goed. Als je 18 wordt dan laat samen met hun niet zij doen of zelf doen, maar samen doen.”*

Begeleiding door VWN en gemeente

Drie respondenten die al achttien jaar zijn geworden, worden begeleid door een contactpersoon van VWN. De hulp die geboden wordt richt zich voornamelijk op gezinshereniging, maar ook voor hulp bij het maken van afspraken voor de dokter/tandarts of het lezen van brieven kunnen zij terecht bij hun contactpersoon. Een respondent die begeleid wordt door een contactpersoon van VWN, krijgt ook hulp vanuit de gemeente. Een andere respondent die al achttien jaar is geworden, krijgt enkel hulp vanuit de gemeente. Twee keer per week heeft de respondent contact met zijn begeleider.

Conclusie en discussie

Dit hoofdstuk bevat de conclusie en discussie, gevolgd door de sterke en minder sterke punten van het onderzoek. Ook worden er aanbevelingen gedaan voor de pedagogische praktijk en vervolgonderzoek.

Om de onderzoeksvraag *‘Wat zijn de ervaringen van Eritrese alleenstaande gevluchte jongeren tijdens de transitie naar volwassenheid met betrekking tot verschillende zelfredzaamheidsdomeinen en de begeleiding?’* te kunnen beantwoorden, zijn er semigestructureerde interviews over de zelfredzaamheid en begeleiding tijdens de transitie naar volwassenheid afgenomen. Uit de interviews is gebleken dat de meerderheid van de jongeren positieve ervaringen benoemt binnen de zelfredzaamheidsdomeinen werk & opleiding, tijdsbesteding, huiselijke relaties, lichamelijke gezondheid, middelengebruik, basale ADL en justitie. De ervaringen binnen de zelfredzaamheidsdomeinen financiën, huisvesting, geestelijke gezondheid, instrumentele ADL, sociaal netwerk en maatschappelijke participatie zijn over het algemeen minder positief. Daarnaast is gebleken dat de meerderheid van de jongeren positief is over de huidige begeleiding, maar over de begeleiding tijdens de transitie naar volwassenheid zijn de jongeren minder positief.

Tijdens de interviews worden er een aantal factoren meerdere keren benoemd die volgens de respondenten invloed hebben op hoe zij de transitie naar volwassenheid ervaren met betrekking tot de zelfredzaamheidsdomeinen en begeleiding. Zo blijkt dat jongeren veel stress ervaren ten gevolge van het wel of geen contact hebben met familie, het opbouwen van een nieuw leven in Nederland en de transitie naar volwassenheid. Jongeren vertellen dat zij door de stress moeite hebben met slapen, wat zorgt voor een onregelmatig dag-en-nacht ritme en concentratieproblemen. Het hebben van vrienden die in dezelfde situatie zitten of hebben

gezet, geeft steun aan de jongeren tijdens de transitie naar volwassenheid. Eerder onderzoek van Sirriyeh & Ní Raghallaigh (2018) wijst ook uit dat het hebben van sociale contacten kan zorgen voor erkenning en zelfvertrouwen, waardoor jongeren weerbaarder zijn tegen uitdagingen. Daarnaast blijkt uit huidig onderzoek dat Eritrese jongeren, die al achttien zijn geworden, jongere landgenoten hulp bieden tijdens hun transitie. Dit komt overeen met andere onderzoeken die uitwijzen dat Eritreeërs een gevoel van veiligheid ervaren door te investeren in de band met familie, vrienden en landgenoten (Ferrier & Massink, 2016; Goitom, 2018). Uit huidig onderzoek blijkt echter dat jongeren in Nederland vaak verhuisd zijn waardoor zij steeds opnieuw contacten op moesten bouwen en ver van hun vrienden vandaan kwamen te wonen. Ze hebben daardoor minder vrienden in hun directe omgeving. Dit kan ervoor zorgen dat jongeren minder steun van vrienden ervaren tijdens hun transitie naar volwassenheid.

Verder blijkt dat veel jongeren hinder ondervinden van het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal. Jongeren benoemen dat vakken op school moeilijk te volgen zijn en zij niet kunnen communiceren op de werkvloer waardoor zij geen bijbaan hebben. Daarnaast hebben zij door onvoldoende beheersing van de taal ondersteuning nodig bij administratie (post) en bij het maken van dokters- en tandartsafspraken. Doordat jongeren de taal onvoldoende beheersen, zijn zij ook tijdens de transitie naar volwassenheid niet in staat om zelf zaken te regelen en zijn afhankelijk van begeleiding. Uit het onderzoek van Hosseini & Punzi (2021) blijkt eveneens dat beheersing van een taal als bevorderlijk bevonden wordt voor het integratieproces.

Sterke en minder sterke punten van het onderzoek

Een sterk punt van dit onderzoek is dat de onderzoeker een training heeft gekregen van de promovenda. Tijdens de training heeft de onderzoeker informatie ontvangen over de doelgroep, het asielsysteem en culturele sensitiviteit. Tevens is er uitleg gegeven over de instrumenten en andere praktische zaken rondom de dataverzameling, wat ten goede komt van de betrouwbaarheid van het onderzoek. Ook heeft de onderzoeker de onlinecursus ‘werken met mensen met een vluchtelingenachtergrond’ gevolgd, om informatie te verkrijgen over multiculturele competenties die van belang zijn tijdens interviews. Door deze voorbereiding was de onderzoeker in staat om aan te sluiten bij de competenties van de respondenten. Daarnaast heeft de onderzoeker twee keer een interview afgenomen met de promovenda. Deze interviews zijn naderhand geëvalueerd.

In dit onderzoek is onderzoekerstriangulatie toegepast, wat de betrouwbaarheid kan verhogen (Scheepers & Tobi, 2021). Onderzoekerstriangulatie houdt in dat meerdere

onderzoekers onafhankelijk van elkaar het veldwerk verrichten. Meerdere onderzoekers hebben het veldwerk van het promotieonderzoek verricht. Alle onderzoekers namen interviews af met dezelfde meetinstrumenten en interviewleidraad. Vervolgens werd alle data beschikbaar gesteld, waarna onderzoekers hun eigen steekproef konden trekken. Doordat de data van huidig onderzoek verzameld is door meerdere onderzoekers, wordt de data minder beïnvloed door individuele voorkeuren of interpretaties. Verder hebben twee onderzoekers onafhankelijk van elkaar codes toegekend aan een transcript. Ook wel intercodeur-betrouwbaarheid genoemd. Bij het vergelijken van de codes, bleek er nauwelijks verschil te zijn tussen de codes die onderzoekers aan het transcript hadden toegekend. De hoge mate van overeenstemming, duidt op minder toevallige fouten, wat de betrouwbaarheid verhoogt (Scheepers & Trobi, 2021).

Een minder sterk punt van dit onderzoek is dat er gebruik gemaakt is van een selecte steekproef. Dit heeft invloed op de representativiteit van de onderzoeksgroep. In dit onderzoek zijn alleen jongeren zijn geïncludeerd die op vrijwillige basis wilden deelnemen aan het onderzoek en de werving verliep via de mentoren. Hierdoor zijn de onderzoeksresultaten niet generaliseerbaar naar de gehele populatie Eritrese gevluchte jongeren. Er is namelijk niks bekend over de jongeren die niet aan het onderzoek wilden deelnemen of die niet uitgenodigd zijn door hun mentoren. Daarnaast woonden bijna alle jongeren in een KWE of KWG waar zij begeleiding krijgen van hun mentor. Slechts een jongere woont zelfstandig. Mogelijk hebben jongeren die zelfstandig wonen andere ervaringen tijdens de transitie naar volwassenheid of hebben zij andere behoeften met betrekking tot begeleiding, dan jongeren die in een KWE of KWG wonen. Ook moet benoemd worden dat de meerderheid van de respondenten mannelijk is. Alhoewel dit wel representatief is voor de gehele groep Eritrese (alleenstaande) vreemdelingen in Nederland, is het belangrijk om voldoende vrouwen te includeren. Uit eerder onderzoek blijkt namelijk dat vrouwen, vanuit de cultuur, andere rollen hebben dan mannen. Zo wordt er van vrouwen verwacht dat zij de kinderen verzorgen en grootbrengen. Over het algemeen blijven zij thuis en wordt er niet van hen verwacht dat zij gaan werken. Van jongens wordt verwacht dat zij hun familie kunnen onderhouden en wel een financiële bijdrage leveren (Pharos, 2018). Dit kan er mogelijk voor zorgen dat mannen en vrouwen andere ervaringen hebben tijdens de transitie naar volwassenheid.

Uit de reflectie die plaatsvond na ieder interview, bleek dat er mogelijk sprake is van sociale wenselijkheid bij het beantwoorden van de interviewvragen. Wanneer er bijvoorbeeld direct gevraagd wordt de geestelijke gezondheid van jongeren, geven zij aan tevreden te zijn.

Toch blijkt later in het interview vaak dat zij veel stress ervaren en/of slecht slapen. Daarnaast blijkt er mogelijk bij lichamelijke gezondheid, middelengebruik en huidige begeleiding ook sprake te zijn van sociale wenselijkheid. Sociale wenselijkheid bij het beantwoorden van vragen kan ten koste gaan van de validiteit doordat hetgeen wat gemeten dient te worden, niet juist gemeten wordt (Scheepers & Tobi, 2021).

Aanbevelingen voor de pedagogische praktijk en voor vervolgonderzoek

Jongeren vertellen tijdens de interviews dat zij zich onvoldoende voorbereid voelen op hun achttiende verjaardag. Ze hebben meer ondersteuning nodig bij het regelen van zaken op het gebied van zorgverzekering, huisvesting, financiën en scholing. Degenen die reeds achttien zijn geworden, benoemen een aantal verbeterpunten voor de begeleiding tijdens de transitie naar volwassenheid. Zij geven aan dat zij het fijn hadden gevonden om eerder informatie te krijgen over de zaken die geregeld moeten worden en dat dit meerdere malen herhaald moet worden. Ook hadden zij graag gewild dat mentoren samen met de jongeren zaken zouden regelen, zodat zij kunnen werken aan hun zelfredzaamheid. Een aanbeveling voor de mentoren in de praktijk is om meer zaken samen met de jongeren te regelen en dit meermaals te herhalen. Door hen mee te nemen in het proces, leren jongeren hoe het werkt zodat zij dit in de toekomst zelf kunnen. Daarnaast ondervinden jongeren hinder van het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal. Voldoende beheersing van taal wordt echter wel als bevorderlijk bevonden voor het integratieproces (Hosseini & Punzi, 2021). Een aanbeveling voor de begeleiders in de praktijk is om jongeren te ondersteunen en te helpen bij het leren van de Nederlandse taal.

Sinds 1 januari 2023 hebben jongeren als zij 18 jaar worden recht op Verlengde opvang zodat zij tot en met 21 jaar in een opvanggezin of kleinschalige of ambulante wooneenheid kunnen blijven wonen. Tijdens de Verlengde opvang behouden zij de begeleiding. Aan de wens van jongeren om ook na hun achttiende verjaardag hulp te ontvangen, wordt dus al gehoor gegeven. Mogelijk zorgt dit voor andere ervaringen tijdens de transitie naar volwassenheid. Vervolgonderzoek zou uit kunnen wijzen welk effect deze beleidswijziging heeft op de ontwikkeling naar zelfredzaamheid.

In het huidige onderzoek is er een samenhang, met betrekking tot de zelfredzaamheidsdomeinen, aangetoond binnen de onderzoeksgroep. Uit de interviews is bijvoorbeeld gebleken dat respondenten het vervelend vinden dat zij geen werk hebben, wat ervoor zorgt dat zij niet voldoende inkomen hebben. Een respondent geeft aan dat zij hierdoor niet genoeg geld heeft om beltegoed te kopen. Het lukt haar daardoor niet om contact op te nemen met familie. Zoals eerder beschreven kan het geen contact hebben met familie zorgen

voor stress. Daarnaast blijkt dat sommige jongeren, doordat zij naar school moeten en moeten werken, weinig vrije tijd over houden. Dit zorgt voor belemmeringen in het onderhouden van sociale contacten en/of maatschappelijke participatie. Deze samenhang kan nog niet gegeneraliseerd worden naar de gehele populatie Eritrese gevluchte jongeren. Er is namelijk gebruik gemaakt van een kwalitatief onderzoeksdesign met een selecte steekproef. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is daarom om gebruik te maken van een kwantitatief onderzoeksdesign. De eventuele samenhang kan op deze manier worden aangetoond, middels een aselechte steekproef met een grotere omvang, die meer representatief is voor de gehele populatie. De externe validiteit wordt dan verhoogd waardoor de onderzoeksresultaten meer generaliseerbaar zijn. Op deze manier zouden er uitspraken gedaan kunnen worden over de samenhang van zelfredzaamheidsdomeinen in de gehele populatie.

Referenties

- Blackmore, R., Gray, K. M., Boyle, J. A., Fazel, M., Ranasinha, S., Fitzgerald, G., Misso, M., & Gibson-Helm, M. (2020). Systematic review and meta-analysis: the prevalence of mental illness in child and adolescent refugees and asylum seekers. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, *59*(6), 705–714.
<https://doi.org/10.1016/j.jaac.2019.11.011>
- Fassaert, T., Lauriks, S., van de Weerd, S., de Wit, M., & Buster, M. (2013). Ontwikkeling en betrouwbaarheid van de zelfredzaamheid-matrix. *Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen*, *91*(3), 169–177. <https://doi.org/10.1007/s12508-013-0059-7>
- Ferrier, J., & Massink, L. (2016). Overleven in Nederland: Onderzoek naar het verloop van de inburgering en de integratiebehoeften van Eritrese statushouders (18-23 jaar) op de geclusterde woonlocatie op de Griftdijk in Lent. In *Precies Advies*.
<https://preciesadvies.files.wordpress.com/2017/01/preciesadvies-overleven-in-nederland-6.pdf>
- Flick, U. (2019). *An Introduction to Qualitative Research*. SAGE Publications.
- Granditsch, E., Huemer, J., Friedrich, M., Dervic, K., Voelkl-Kernstock, S., Karnik, N., & Steiner, H. (2009). Mental health issues in unaccompanied refugee minors. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, *3*(1), 1–10. <https://doi.org/10.1186/1753-2000-3-13>
- Goitom, M. (2018). “Bridging several worlds”: the process of identity development of second-generation ethiopian and eritrean young women in canada. *Clinical Social Work Journal*, *46*(3), 236–248. <https://doi.org/10.1007/s10615-017-0620-y>
- Hosseini, & Punzi. (2021). Afghan unaccompanied refugee minors’ understandings of integration. an interpretative phenomenological analysis. *Smith College Studies in Social Work*, *91*(3), 165–186. <https://doi.org/10.1080/00377317.2021.1889445>
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2018). Zelfstandig verder? De opvang en de begeleiding van alleenstaande minderjarige vreemdelingen.
<https://www.igj.nl/publicaties/rapporten/2018/12/20/zelfstandig-verder-de-opvang-en-de-begeleiding-van-alleenstaande-minderjarige-vreemdelingen>
- Immigratie- en naturalisatiedienst (IND) (2022). *Asylum Trends*. Geraadpleegd van <https://ind.nl/en/documents/10-2022/at-september-2022-hoofdrapport.pdf>
- Kien, C., Sommer, I., Faustmann, A., Gibson, L., Schneider, M., Krczal, E., Jank, R., Klerings, I., Szelag, M., Kerschner, B., Brattström, P. & Gartlehner, G. (2018).

- Prevalence of mental disorders in young refugees and asylum seekers in European Countries: a systematic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 28(10), 1295–1310. <https://doi.org/10.1007/s00787-018-1215-z>
- Kulu-Glasgow, I., van der Meer, S.M., Beenackers, E.M.T. & Smit, M. (2020). Toekomstgerichte begeleiding en vrijwillige terugkeer van afgewezen alleenstaande minderjarige vreemdelingen. https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/402/FS_2020-2_3070b_Volledige_tekst_tcm28-453859.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lauriks, S., Buster, M., De Wit M., Van de Weerd, S., Kamann, T., Van den Boom, W. & Fassaert, T. (2020). *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix*. <https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl/wp-content/uploads/200303-Handleiding-Zelfredzaamheid-Matrix-2017-v2.0.pdf>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid (z.d.). *Alleenstaande minderjarige vreemdelingen*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/alleenstaande-minderjarige-vreemdelingen-amv>
- Mitra, R. & Hodes, M. (2019). Prevention of psychological distress and promotion of resilience amongst unaccompanied refugee minors in resettlement countries. *Child: Care, Health and Development*, 45(2), 198–215. <https://doi.org/10.1111/cch.12640>
- Nijboer, I. & van Gastel, M. (2018). *Evaluatie nieuw opvangmodel alleenstaande minderjarige vreemdelingen*. In *ABDtopconsult*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-868286.pdf>
- Oppedal, B. & Idsoe, T. (2012). Conduct problems and depression among unaccompanied refugees: The association with premigration trauma and acculturation. *Anales De Psicologia*, 28, 683-694. <http://dx.doi.org/10.6018/analesps.28.3.155981>
- Pharos. (2016). *Van ver gekomen - Een verkenning naar het welzijn en de gezondheid van Eritrese vluchtelingen*. <https://www.pharos.nl/kennisbank/van-ver-gekomen-een-verkenning-naar-het-welzijn-en-de-gezondheid-van-eritrese-vluchtelingen-2/>
- Pharos, (2018). *Eritrese vrouwen in de geboortezorg*. https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2018/10/eritrese_vrouwen_in_de_geboortezorg-rapport-pharos.pdf
- Pharos. (2022). *Eritrese vluchtelingen*. <https://www.pharos.nl/factsheets/eritrese-vluchtelingen/>
- Pharos & SOVEE (2019). *Een tweede familie voor AMV's, informele ondersteuning voor*

- jonge vluchtelingen die zonder ouders in Nederland zijn - Werkwijzer voor gemeenten en organisaties in zorg en welzijn*. Utrecht: Pharos Expertisecentrum Gezondheidsverschillen.
- Reisen, M., Estefanos, M. & Rijken, C. (2013). *The Human Trafficking Cycle: Sinai and Beyond*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers.
- Rijksoverheid (z.d.). *Alleenstaande minderjarige vreemdelingen*.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/alleenstaande-minderjarige-vreemdelingen>
- Scheepers, P. & Tobi, H. (2021). *Onderzoeksmethoden* (tiende editie). Boom.
- Schippers, M. (2014). *Working with the unaccompanied child: a tool for guardians and other actors working for the best interest of the child*. Utrecht: Stichting Nidos.
- Seglem, K.B., Oppedal, B. & Raeder, S. (2011). Predictors of depressive symptoms among resettled unaccompanied refugee minors. *Scand J Psychol* 52(5), 457-464.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2011.00883.x>
- Sirriyeh, A., & Ní Raghallaigh, M. (2018). Foster care, recognition and transitions to adulthood for unaccompanied asylum seeking young people in England and Ireland. *Children and Youth Services Review*, 92, 89–97.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.02.039>
- Spanjaard, H. & Slot, W. (2015). Tijden veranderen, ontwikkelingstaken ook. Een “update” van het competentiemodel. *Kind & Adolescent Praktijk* (3), 14-21. <http://doi.org/10.1007/s12454-015-0029-0>
- Sterckx, L. & Fessehazion, M. (2018). Eritrese statushouders in Nederland. *Sociaal en Cultureel Planbureau*. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2018/11/16/eritrese-statushouders-in-nederland>
- United Nations High Commissioner for Refugees (2022). *Global Trends Report 2021*. UNHCR. Geraadpleegd van <https://www.unhcr.org/62a9d1494/global-trends-report-2021>
- Van Es, C. M., Sleijpen, M. J. T., Mooren, G. T. M., Ghebreab, W., Boelen, P. A., Leerstoel, B., & Trauma, and G. (2019). Eritrean unaccompanied refugee minors in transition: a focused ethnography of challenges and needs. *Residential Treatment for Children & Youth*, 36(2). <https://doi.org/10.1080/0886571X.2018.1548917>
- Verhoeven, N. (2020). *Thematische Analyse: patronen vinden bij kwalitatief onderzoek* (eerste editie). Boom Lemma.

VluchtelingenWerkNederland (z.d.). *Wat houdt de asielprocedure in?*

https://www.vluchtelingenwerk.nl/nl/wat-houdt-de-asielprocedure?gclid=Cj0KCQiA4OybBhCzARIsAicfn9kqw_0XTvSczRyGKQzbQtY0QAD5N4HVTC_E0rhWoNgLrft-WUJmSesaAmnLEALw_wcB

VNG, Nidos. (2022). *Overgang bij amv's met verblijfsvergunning die 18 jaar worden.*

<https://vng.nl/publicaties/overgang-bij-amvs-met-verblijfsvergunning-die-18-jaar-worden>

Zijlstra, A. E., Menninga, M. C., Van Os, E. C. C., Rip, J. A., Knorth, E. J. & Kalverboer, M.

E. (2018). 'There is No Mother to Take Care of You'. Views of Unaccompanied Children on Healthcare, Their Mental Health and Rearing Environment. *Residential Treatment for Children & Youth*, 36(2), 118–136.

<https://doi.org/10.1080/0886571x.2018.1559118>

Bijlage A: Zelfredzaamheidsmatrix

Zelfredzaamheid-Matrix[®] 2017 GGD Amsterdam

Instructie: beoordeel het huidig functioneren (hoe gaat het NU) op basis van wat u weet (informatie uit observatie, niet uit interpretatie) en ga uit van volledige zelfredzaamheid (scoor van rechts naar links). Zie de Handleiding ZRM voor verdere toelichting: www.zrm.nl.

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Financiën	<ul style="list-style-type: none"> • geen inkomsten • groeiende complexe schulden 	<ul style="list-style-type: none"> • te weinig inkomsten om te voorzien in basisbehoeften <i>of</i> spontaan/ ongepast uitgeven • groeiende schulden 	<ul style="list-style-type: none"> • inkomsten uit uitkering om te voorzien in basisbehoeften • gepast uitgeven • eventuele schulden zijn tenminste stabiel <i>of</i> inkomen/ schuld wordt beheerd door derden 	<ul style="list-style-type: none"> • inkomsten uit werk/ (basis) pensioen/ vrijwillige inkomensvoorziening om te voorzien in basisbehoeften • eventuele schulden zijn in eigen beheer • eventuele schulden verminderen 	<ul style="list-style-type: none"> • uitsluitend inkomsten uit werk/ (basis) pensioen/ vrijwillige inkomensvoorziening • aan het eind van de maand is geld over • geen schulden
Werk & Opleiding	<ul style="list-style-type: none"> • geen werk(-traject)/ opleiding <i>of</i> werk zonder adequate toerusting/ verzekering • geen werk-zoekactiviteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • geen werk(-traject) <i>maar</i> wel werk-zoekactiviteiten <i>of</i> 'papieren' opleiding (ingeschreven maar niet volgend) <i>of</i> dreigend ontslag/ drop-out 	<ul style="list-style-type: none"> • werktraject gericht op participatie <i>of</i> werkt niet naar vermogen <i>of</i> volgt opleiding maar loopt achter <i>of</i> vrijwillig baanloos zonder sollicitatieplicht 	<ul style="list-style-type: none"> • werktraject gericht op re-integratie <i>of</i> tijdelijk werk <i>of</i> volgt opleiding voor startkwalificatie <i>of</i> vrijgesteld van werk en opleiding 	<ul style="list-style-type: none"> • vast werk <i>of</i> volgt opleiding hoger dan startkwalificatie
Tijdsbesteding	<ul style="list-style-type: none"> • afwezigheid van activiteiten die plezierig/ nuttig zijn <i>of</i> geen structuur in de dag • onregelmatig dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • nauwelijks activiteiten die plezierig/ nuttig zijn • nauwelijks structuur in de dag • afwijkend dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • onvoldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn <i>maar</i> voldoende structuur in de dag <i>of</i> enige afwijkingen in het dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn • dag-nacht ritme heeft geen negatieve invloed op het dagelijks functioneren. 	<ul style="list-style-type: none"> • alle tijd is plezierig/ nuttig besteed • gezond dag-nacht ritme
Huisvesting	<ul style="list-style-type: none"> • dakloos <i>of</i> in nachtopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • voor wonen ongeschikte huisvesting <i>of</i> huur <i>of</i> hypotheek is niet betaalbaar <i>of</i> dreigende huissuitzetting 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele huisvesting <i>maar</i> slechts marginaal toereikend <i>of</i> in onderhuur <i>of</i> niet-autonome huisvesting 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele en toereikende huisvesting • (huur)contract met bepalingen <i>of</i> gedeeltelijk autonome huisvesting <i>of</i> ingeschreven als inwonend 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele en toereikende huisvesting • regulier (huur)contract • autonome huisvesting
Huiselijke relaties	<ul style="list-style-type: none"> • sprake van geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> • aanhoudende relationele problemen met leden van het huishouden <i>of</i> dreigend geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> • erkent relationele problemen met leden van het huishouden • probeert negatief relationeel gedrag te veranderen 	<ul style="list-style-type: none"> • relationele problemen met leden van het huishouden zijn niet (meer) aanwezig <i>of</i> woont alleen 	<ul style="list-style-type: none"> • steunt en wordt gesteund binnen het huishouden • communicatie met leden van het huishouden is consistent open
Geestelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijke noodsituatie • een gevaar voor zichzelf/ anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • aanhoudende geestelijke aandoening <i>maar</i> geen gevaar voor zichzelf/ anderen • functioneren is ernstig beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijke aandoening • functioneren is beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem • behandeltrouw is minimaal <i>of</i> beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • minimale tekenen van geestelijke onrust die voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven • functioneren is marginaal beperkt door geestelijke onrust • goede behandeltrouw <i>of</i> geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijk gezond • niet meer dan de dagelijkse besommeringen/ zorgen

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Lichamelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • een noodgeval/ kritieke situatie • direct medische aandacht nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • (chronische) lichamelijke aandoening die medische behandeling vereist • functioneren is ernstig beperkt door lichamelijke gezondheidsprobleem • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamelijke aandoening • functioneren is beperkt door lichamelijke gezondheidsprobleem • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • minimaal lichamenlijk ongemak dat samenhangt met dagelijkse activiteiten • functioneren is marginaal beperkt door lichamenlijk ongemak • goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamenlijk gezond • gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen)
Middelengebruik	<ul style="list-style-type: none"> • ernstige stoornis in het gebruik van middelen • gebruik veroorzaakt lichamenlijke/ geestelijke problemen die directe behandeling vereisen zoals overdosis/ drugspsychose/ hartproblemen/ ademhalingsproblemen 	<ul style="list-style-type: none"> • stoornis in het gebruik van middelen (verslaving) • gebruik veroorzaakt/ verergert lichamenlijke/ geestelijke problemen • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen • aan middelengebruik gerelateerde problemen thuis/ op school/ op het werk <i>maar</i> geen lichamenlijke/ geestelijke problemen • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen of geen middelengebruik ondanks hunkering of behandeling met potentieel verslavende middelen zonder bijgebruik • geen aan middelengebruik gerelateerde problemen 	<ul style="list-style-type: none"> • geen middelengebruik anders dan alcohol • eventueel alcoholgebruik binnen de normen voor verantwoord gebruik • geen hunkering naar gebruik van middelen
Basale ADL	<ul style="list-style-type: none"> • een gebied van de basale ADL wordt niet uitgevoerd • verhogering of uitdroging of bevuilding/ vervuiling 	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de basale ADL worden beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de basale ADL worden uitgevoerd <i>maar</i> een enkel gebied van de basale ADL wordt beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • gebruikt hulp(middel) zoals wandelstok/ rollator/ incontinentiemateriaal/ hulp bij voeden 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • geen gebruik van hulp(middelen)
Instrumentele ADL	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd • woningvervuiling of onder-/over-medicatie of geen administratie of voedselvergiftiging 	<ul style="list-style-type: none"> • een enkel gebied van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd of uitvoering op meerdere gebieden is beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de instrumentele ADL worden uitgevoerd • uitvoering van een enkel gebied van de instrumentele ADL is beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • gebruikt hulp(middel) zoals begeleiding bij reizen met openbaar vervoer/ regelen bankzaken/ klein onderhoud huis/ grote schoonmaak 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • geen gebruik van hulp(middelen)
Sociaal netwerk	<ul style="list-style-type: none"> • ernstig sociaal isolement • geen contact met familie • geen steunende contacten of alleen belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • weinig contact met familie • nauwelijks steunende contacten • veel belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • enig contact met familie • enkele steunende contacten • weinig belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende contact met familie • voldoende steunende contacten • nauwelijks belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • gezond sociaal netwerk • veel steunende contacten • geen belemmerende contacten
Maatschappelijke participatie	<ul style="list-style-type: none"> • niet van toepassing door crisissituatie of in 'overlevingsmodus' of veroorzaakt ernstige overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • maatschappelijk geïsoleerd of veroorzaakt overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • nauwelijks participierend in maatschappij (bijwonen) of uitsluitend zorgtaken 	<ul style="list-style-type: none"> • enige maatschappelijke participatie (meedoen) <i>maar</i> er zijn hindernissen zoals vervoer/ zorgtaken/ kinderopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • actief participierend in de maatschappij (bijdragen)
Justitie	<ul style="list-style-type: none"> • zeer regelmatig (maandelijks) contact met politie of openstaande zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • regelmatig (meerdere keren per jaar) contact met politie of lopende zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • incidenteel (eens per jaar) contact met politie of voorwaardelijke straf/ voorwaardelijke invrijdestelling 	<ul style="list-style-type: none"> • zelden (minder dan eens per jaar) contact met politie of strafblad 	<ul style="list-style-type: none"> • geen contact met politie • geen strafblad

Bijlage B:

Interviewleidraad begeleiding 18-

Huidige begeleiding

- Van wie? (mentor, voogd, opvangouder, vrienden, familie, vrijwilliger, gemeente etc.)
- Waarbij? (financiën, verzekeringen, opleiding, werk, gezinshereniging, sport/hobby's etc.; domeinen ZRM)
- Sinds wanneer?
- Frequentie:
- Intensiteit:

Algemeen

- Wat vind je van de begeleiding die je op dit moment krijgt?
- Welke hulp helpt jou het meest?
- Welke hulp vind je overbodig?
- Welke hulp mis je?

Voorbereiding 18

- Weet je wat er allemaal geregeld moet worden voor je 18 wordt? (overzicht)
- Regel je veel dingen zelf, samen met iemand of regelen anderen het voor jou?
- In hoeverre voel je je voorbereid op je 18 de verjaardag en alles wat daarbij komt kijken?
- Wat is goed/fijn in deze voorbereiding?
- Zijn er ook dingen die je mist?

Toekomst:

- Denk je dat je na je 18 de verjaardag ook nog behoefte hebt een hulp/begeleiding?
 - Van wie?
 - Waarmee?
 - Frequentie:
 - Intensiteit:
- Weet je hoe je die hulp zou kunnen regelen?

Bijlage C:

Interviewleidraad begeleiding 18+

Voor 18+ jongeren (incl ex-AMV's)

Huidige begeleiding

- Van wie? (mentor, voorgd, opvangouder, vrienden, familie, vrijwilliger, gemeente etc.)
 - Waarbij? (financiën, verzekeringen, opleiding, werk, gezinshereniging, sport/hobby's etc.; domeinen ZRM)
 - Sinds wanneer?
 - Frequentie:
 - Intensiteit:
-
- Wat vind je van de begeleiding die je op dit moment krijgt?
 - Welke hulp helpt jou het meest?
 - Welke hulp vind je overbodig?
 - Welke hulp mis je?

Begeleiding voor 18 de verjaardag:

- Van wie? Waarbij?
 - Sinds wanneer?
 - Frequentie:
 - Intensiteit:
-
- Wat vond je van de begeleiding die je kreeg voordat je 18 werd?
 - Wist je wat er geregeld moest worden voordat je 18 werd? (overzicht)
 - Regelde je veel zelf, samen met iemand of regelden anderen veel voor jou?
 - In hoeverre voelde je je voorbereid op je 18 de verjaardag en alles wat daarbij kwam kijken?
 - Wat was goed/fijn in deze voorbereiding?
 - Zijn er ook dingen die je hebt gemist?

Overgang:

- Blevten er na je 18 de mensen betrokken die jou ook al voor je 18 de hielpen?
Zo ja, wie? Hoe was dat voor jou?
- Miste je bepaalde hulp die wegviel nadat je 18 was geworden?

Bijlage D:
Codeboom zelfredzaamheidsdomeinen

Cluster	Thema/hoofdcode	Onderdeel/subcode	
Zelfredzaamheid	Tijdsbesteding	Opleiding/school	Wel/geen school Type opleiding Voortgang Wel/geen schoolverzuim Reden schoolverzuim Aantal dagen Belemmeringen
		Werk	Wel/geen werk Aantal dagen werk Belemmering
		Ritme	Structuur Dag-en-nacht ritme
		Sport	Wel/geen sport Soort werk Frequentie sport Deelname vereniging
		Tevredenheid	
	Financiën	Bron van inkomsten	Werk Nidos Studiefinanciering Zorgtoeslag Uitkering

		Schulden	Wel/geen schulden Afbetaalde schulden Bron van schulden
		Uitgave geld	Primaire levensbehoeften Secundaire levensbehoeften Bij meer te besteden geld (hypothetisch)
		Tevredenheid	
Zelfredzaamheid	Huisvesting	Type woning	KWG KWE Appartement
		Tevredenheid huisvesting	Wel/niet tevreden Gewenste woonplek (hypothetisch)
Zelfredzaamheid	Sociaal netwerk	Huiselijke relaties	Type band Frequentie contact met HR Activiteiten Steun huiselijke relaties
		Vrienden	Activiteiten De manier contact vrienden De plek ontmoeten vrienden Steunende sociale contacten Woonplaats vrienden
		Familie	Wel/geen contact Frequentie contact met familie Contact met familie Contact met familie wonend in NL Steun familie

		Tevredenheid contacten	Tevredenheid contact met familie Tevredenheid steunende contacten Tevredenheid huiselijke relaties Negatieve sociale contacten Contact maken met anderen
		Steun van Eritreërs	
Zelfredzaamheid	Geestelijke gezondheid	Geestelijke gezondheid	Wel/geen problemen Tevredenheid geestelijke gezondheid
		Oorzaak/reden van stress	Zorgen over familie Zorgen over veranderingen 18 jaar Zorgen over school
		Invloed op functioneren	Moeilijk slapen Te laat op school/schoolverzuim
		Activiteiten om stress te verminderen	
		Hulp bij geestelijke gezondheid/stress	
Zelfredzaamheid	Lichamelijke gezondheid	Lichamelijke gezondheid	Wel/geen lichamelijke klachten Aard van pijn/klachten Tevredenheid Invloed op functioneren
		Medische hulp	Contact met dokter Gebruik medicijnen
Zelfredzaamheid	Middelengebruik	Gebruik alcohol	Wel/geen gebruik Invloed op functioneren

		Gebruik drugs	Wel/geen gebruik Invloed op functioneren
		Gebruik sigaretten	Wel/geen gebruik Invloed op functioneren
Zelfredzaamheid	Basale ADL	Uitvoering	Tevredenheid Belemmeringen
Zelfredzaamheid	Instrumentele ADL	Koken	Uitvoering Hulp bij koken
		Vervoeren	Uitvoering Hulp bij vervoeren
		Huishoudelijk werk	Uitvoering
		Administratie en post	Hulp bij administratie en post
		Medicijnen	Hulp bij medicijnen
Zelfredzaamheid	Justitie	Contact met politie	Wel/geen contact politie Frequentie boete ontvangen Reden van boete
Zelfredzaamheid	Maatschappelijke participatie	Geloof	Geloofsovertuiging Contacten kerk/moskee Deelname kerk/moskee Tevredenheid deelname geloofsgroep Belemmering deelname kerk/moskee

		Participatie Nederlandse samenleving	Kennis wetten en regels Nederlandse taal verbeteren Tevredenheid wonen in NL Zicht op systeem in NL Contact met Nederlanders
		Deelname (sport)vereniging	Wel/geen deelname Belemmeringen deelname (sport)vereniging
Overig		Cultuur	Eetgewoonte Verwachtingen vanuit familie Idee toekomst
		Familie	Gezinshereniging Leeftijd broers/zussen Samenstelling gezin Veiligheid familie Verblijfplek familie

Bijlage E:
Codeboom begeleiding

Cluster	Thema/hoofdcode	Onderdeel/subcode	
Begeleiding	Huidige begeleiding	Begeleiding door Nidos	Wel/geen hulp Nidos Soort hulp Nidos Frequentie hulp Nidos Communicatie met Nidos Tevredenheid begeleiding Nidos
		Begeleiding door mentor	Wel/geen hulp mentor Soort hulp mentor Frequentie hulp mentor Communicatie met mentor Tevredenheid begeleiding mentor
		Begeleiding door VWN	Wel/geen hulp VWN Soort hulp VWN Frequentie hulp VWN Tevredenheid begeleiding VWN
		Begeleiding door gemeente	Wel/geen hulp gemeente Frequentie hulp gemeente Soort hulp gemeente
		Hulp van andere personen	Hulp lerares op school Hulp van familie Hulp van vrienden
		Overig	Hulp contact met familie Overbodige hulp Hulp die mist (Tevredenheid (huidige) begeleiding)

			Hulp die het meeste helpt De manier waarop hulp geboden wordt
Transitie/begeleiding	Voorbereiding op 18 jaar	Begeleiding transitie naar 18 jaar	Hulp van wie Tevredenheid begeleiding Verbetering hulp
		Inzicht in veranderingen na 18 jaar	Belemmering overgang 18 jaar
Begeleiding	Begeleiding na 18 jaar	Behoeftte aan hulp na 18 jaar	Wel/geen behoefte Aanvragen hulp na 18 jaar Waarmee hulp